

**ВЕСЕЛИН
ХАНЧЕВ**

СТИХОТВОРЕНИЯ

БИБЛИОТЕКА ЗА УЧЕНИКА

ВЕСЕЛИН ХАНЧЕВ

СТИХОТВОРЕНИЯ

chitanka.info

ЕМИЛ ПЕТРОВ

НЕПОБЕДИМИЯТ

В основите на нашата нова, социалистическа действителност е заложено поетическото начало на устремения напред живот, на неговото настъпателно развитие, на непрекъснатото му обновяване.

Обществената същност, атмосферата на съвременния ни живот играят първостепенна роля за събуждането, укрепването и активизирането на талантите, влияят благотворно върху развитието на творческите индивидуалности, подхранват богатството, жизнеността и многообразието на художествените търсения и завоевания.

Нашата нова литература може да предложи немалко ярки и категорични аргументи за вдъхновяващата, окриляваща изкуството сила на социализма. Особено красноречиво в това отношение е поетическото творчество на Веселин Ханчев.

* * *

Веселин Ханчев е роден на 4 април 1919 година в град Стара Загора. Тук той получава средно образование. След това се премества в София, където завършва Юридическия факултет. Стихове започва да пише още като ученик.

Ханчев принадлежи към онова богато откъм таланти поетическо поколение (Веселин Андреев, Валери Петров, Александър Геров, Богомил Райнов, Александър Вутимски, Божидар Божилов, Радой Ралин и др.), което изпъкна в нашия литературен живот в навечерието на Втората световна война и изживя сложна, противоречива гражданска и творческа съдба.

Тук, в средата на тия поети, силното — пряко или косвено — влияние на комунистическата партия, на нейните борби, на нейната идеологическа работа на фронта на културата и изкуството, влиянието

на нашата революционна, пролетарска, социалистическо-реалистическа литература се преплиташа с пробивите на упадъчната поезия, с индивидуалистическите умонастроения.

И затова не е случайно, че докато някои от представителите на това поколение взеха активно участие с оръжие в ръка в антифашистката борба на народа и израснаха като поети в атмосферата на тая борба, други загубиха своя поетически талант в умъртвяващите обятия на поетическия декаданс.

За щастие повечето от тия млади, поетически активни, остро реагиращи на своята съвременност поети, ненавиждащи буржоазно-фашисткия обществен строй, запазиха своите творчески сили и преодолявайки слабостите си, създадоха едни от най-ценните произведения на най-новата ни поезия. Днес те работят в нейните челни редици.

Първата стихосбирка на Веселин Ханчев — „Испания на кръст!“ — излиза през 1938 година. В нейните стихове е заключен протестът на младия автор срещу кръвопролитие и жестокостта на братоубийствената гражданска война в Испания. Но цялата стихосбирка е пропита непоправимо от дух на абстрактен хуманизъм, от пацифистичните призови на автора за разбирателство, от нежеланието му да „вземе страна“. Като прибавим към това и липсата на творческа оригиналност, на по-ярко и самостоятелно поетическо виждане, ще си обясним защо тая стихосбирка не притежава трайна художествена стойност, защо нейното значение не надхвърля значението на един факт от творческата биография на поета.

Всъщност истинското изявяване на Веселин Ханчев като поет стана след народната победа на 9 септември 1944 година.

В първите години на извоюваната свобода Ханчев публикува някои свои стихотворения, писани по-рано.

В тях неговото гражданско и творческо израстване се налага на вниманието ни. Тук особено изпъкват стихотворенията „Към моите връстници“ и „Епоха“, които слагат началото на една трайна поетическа линия в творчеството му — линията на поетически-панорамните обобщения, на открито патетичното и в широк план възприемане и осмисляне на живота. Такива характерни за творчеството на Ханчев стихотворения има в стихосбирката му „Стихотворения!“ (1948 г., библиотека „Смяна“), ще ги срещнем по-

късно в „Стихове в паласките“, те ще завладеят съзнанието ни и в най-новата му книга „Лирика“.

Още незаглъхнали ликуващите викове на деветосептемврийската победа, и нашият народ в лицето на своята обновена армия трябваше да грабне оръжието, за да защитава извоюваната с толкова кървави жертви свобода и да вземе участие във великия поход за доунищожаването на хитлеристките пълчища.

В тая справедлива и освободителна война на предните бойни линии рамо до рамо с войниците отидоха и немалък брой български писатели и поети. Като непосредствени участници в тая война те можеха да видят нейното страшно, сурово и героично лице.

През дните на Отечествената война като обикновен войник на предните бойни линии бе и поетът Веселин Ханчев. В съдбоносните мигове на атаките, в изтощителните, многокилометрови походи, в непривично тихите часове на отдых след боевете в неговото съзнание са кристализирали мотивите на бъдещите му стихове, раждали са се поетически образи, опалени от горещото дихание на войната, по войнишки прости, мъжествени и нежни.

За най-добрите стихотворения на Веселин Ханчев би могло да се каже, че са творби, които авторът не е могъл да не напише. Със стихотворенията „Не, не мога да спя“, „Балада за бащата и сина“, „Русокоса моя, чипоноса“, „На Страцин под скалистия рът“, „Забравиха ласки“ и др. поетът доказва, че може да гледа истината в очите и да ни я разкрива неподправено и откровено, без да изпада в безкрило, натуралистическо пълзене или в обидно, евтино укрощателство. Жизнена достоверност на мислите и чувствата — това преди всичко се хвърля в очи в споменатите стихотворения. В тях авторът, без да допуска душевен фалш, без да позира, прямо и безхитростно ни говори за правдата на тая война.

Веселин Ханчев не отстранява услужливо от пътя на своя лирически герой трудностите, мъките и пречките, а ги посочва трезво и правдиво. Не в предварителното отстраняване на тия трудности, а в тяхното преодоляване е основата, върху която са изградени най-добрите стихотворения в сборката „Стихове в паласките“.

Задачата на реалистическата поезия според думите на Белински е „да извлеча поезията от прозата на живота и да разтърсва душите с вярното изображение на тоя живот“. Именно това в голяма степен е

постигнато от В. Ханчев. Показвайки страшния, жесток лик на войната, в същото време чрез преживяванията на своя лирически герой той разкрива и нейното величие, вълнуващата ѝ героика, нейния освободителен характер. Стихотворението „Балада за бащата и сина“ например е написано безизкуствено, с делнична простота, но атмосферата му е пропита с неотразима, заразяваща поетичност. Под неговата съдържана, лаконична интонация намира дълбок вътрешен драматизъм. Колко простичко и силно е предал авторът трагедията на своите герои! Денонощно бащата и синът работят земята на село, но идва войната, те тръгват по нейните пътища и там през един мъглив ден младият бива прострелян от залпове на врага. Не може лесно да се забрави разкритият със завидно поетическо майсторство момент, в който бащата посреща трупа на своя син. И колко естествено, без сантиментална размекнатост, идва героично-суровият край на стихотворението — коравите пръсти на бащата стискат пушката, той целува безжизнените устни на сина си и ето ние го виждаме как изчезва в мрака по стръмния път към окопите. Силата на това стихотворение се крие главно в жизнената правда, с която авторът е показал народния характер на Отечествена война. Обикновеният, простичък човек, за когото в началото великият смисъл на тая война е още смътен и далечен, който, както казва в баладата, е повлечен от нейната желязна ръка, израства в съзнателен, активен участник в битката срещу отстъпващия враг.

Патетичността, която е присъща на стиховете на Веселин Ханчев, не е внесена механически отвън, не е пришита с бели конци, а е интимно преживяна задушевна патетичност, облъхана с топлота, духовно благородство и човечност. В това отношение съществува близка, приемствена връзка между „Стихове в паласките“ и проникновената поезия на Димчо Дебелянов, специално неговите военни стихове. И свършено очевидно е, че в случая имаме не безплодно подражателство, не копиране на литературни образци, а творческо продължаване на една плодотворна и здрава традиция в поезията ни.

Поетическата идея не лежи на повърхността в стиховете на В. Ханчев. Великата любов към родината, силата на социалистическия патриотизъм, съзнанието, че тая война се води, за да се запази извоюваната с толкова кръв и мъки свобода на народа ни, неговото

свещено право на мирен и свободен живот — всичко това в стиховете на Ханчев ни се разкрива не външно, а в плана на интимно-човешките преживявания на лирическия герой. И когато той ни говори за своята ненавист към врага, за благородството и суровостта на своя патриотичен, войнишки дълг, за спонтанно родилата се фронтова дружба, за любовта към останалите далеч в тила близки, за копнежа си по мирния творчески труд — ние безпогрешно долавяме гласа на нашия съвременник, пред нас оживява загрубелият от боевете, но светъл и чист образ на човека, който стана истински достоен господар и защитник на обновената ни родина:

*Не, не мога да спя. Ще изляза навън, под небето,
дето светят звезди и тревожния вятър тръби.
Искам там да съм с теб, да ти кажа това, за което
не успях, не посмях може би...*

Така започва стихотворението, в което поетът е отразил най-дълбоко духовния облик на нашия облечен в сивия войнишки шинел съвременник. Величието на всепроникващата любов към освободената родина, в името на която човек трябва да жертвува, ако е необходимо, личното си щастие, скъпата за сърцето жена, живота си дори — тая тема е колкото богата, толкова и трудна, защото тук са особено нетърпими елементите на примитивност и поетически стандарт. Ние сме чели доста стихотворения, в които са правени опити да се разрешат подобни теми и които в повечето случаи са представлявали печално доказателство на истината, че от възвишеното до смешното има само една крачка.

Съвсем друго е впечатлението, което остава да живее в душата ни, когато прочетем стихотворението на В. Ханчев. Ние ставаме свидетели на една изповед, вълнуваща със своята неподправеност, искреност и красота:

*Недолюбих те аз, ненагледах те, моя любима.
Раздели ни дългът. За това не плачи, не кори!
За да има любов и мечти занаят за да има,*

аз отивам на бой призори.

*Ако падна убит сред степта, под звездите студени,
запомни ме с добро, но на гроба ми ти не ридай.
Посрещни радостта, отвоювана с мъка от мене,
долюби вместо мен, домечтай!*

*Аз не ще се гневя, а ще бъда щастлив и спокоен.
Не за скръб съм се бил, не за сълзи вървя на война...
Вече съмва над мен. Вече влизат другарите в боя.
Лека нощ, моя мила жена!*

Как неразделно са споени тук интимните, лични вълнения на поета с неговите граждански чувства, с дълбоко осъзнатия му патриотичен дълг, с благородното съзнание на човек, който отдава цялото свое същество в борбата за щастието и свободата на народа си. Това стихотворение, пропито с непобедим, жизнеутвърждаващ социалистически хуманизъм, може с право да бъде поставено наред с най-значителните постижения на поезията ни след 9 септември 1944 г.

Цикълът „Стихове в паласките“ в жанрово отношение представлява лирически дневник. Наред с разгънатите форми Ханчев си служи успешно и с лирическите миниатюри. В повечето случаи това са моментални отклици по повод на неща, които са привлекли творческото внимание на поета. Оттук и тяхната краткост. Някои от миниатюрите са останали в сферата на творчески недостатъчно овладяната ескизност („Найден над окопа се навежда“, „Свири, Иване, тази — нашата“, „Свирят в мрака немските снаряди“). Повечето от тях обаче са написани с голяма вътрешна наситеност на съдържанието, в тях авторът е вложил учудваща за тоя размер поетическа енергия, която при четенето на стиховете се освобождава, и за дълго завладява съзнанието ни:

*Русокоса моя, чипоноса,
синеока моя дъщеря, спиш си ти.
Не знаеш ти какво са
залповете, грозното ура.*

*Спи, далече ненагледна моя!
Спи си в тишината. Нани-на!
Аз вървя сред грохота на боя,
за да пазя твойта тишина.*

Повече думи тук биха били излишни. Те могат само да разводнят емоционалната наситеност, извиращата от дълбочината на сърцето бащина любов, да накърнят поетическата прелест на стихотворението. Наистина тук краткостта на размера се е обърнала в средство за по-дълбока поетическа изразителност.

Ханчев е поет, който не свири само на една струна в поезията си. Разностранността е характерно качество на неговото дарование. Наред с мъжествения лиризм на цикъла „Стихове в паласките“ в тая своя стихосбирка той отново създава широко поетични панорами („Моята сила“, „Господар съм на тая земя“); нежност, сърдечна чистота и замечтаност излъчват неговите станали така популярни песни „Под люляка“, „Топлият вятър“, а стихотворенията от рода на „Запознанство“ се отличават с лекокрилата си ритмика и игриво-закачлива интонация. Специално последните стихотворения в поетическото творчество на В. Ханчев отварят вратата на хумористичните мотиви.

За поезията на В. Ханчев хуморът е не временен, епизодичен елемент, а една постоянна, пълноводна струя, която даде на нашата съвременна литература редица първокласни стихотворения.

Сбирката „Смешен пантеон“ (1957) очерта широкия кръг от теми и жанрови форми, които поетът разработва в областта на хумора и сатирата. От разгънатото сюжетно стихотворение до миниатюрните епиграми и пародии арсеналът на Ханчев е голям и разнообразен: С тия разнообразни оръжия на смеха той си служи еднакво талантливо, уверено и успешно. Оръжието на поета е насочено срещу всичко, което накърнява неговия жизнен и естетически идеал, срещу многобройните прояви на грозното, назадничавото в живота. Неговият смях е една от формите на духовното му благородство, изградено върху основата на социалистическия хуманизъм: една от формите на любовта му към устремения напред живот.

Хумористичните и сатиричните стихотворения на Ханчев притежават висока поетическа култура. В техния гъвкав, подвижен, богат и изразителен стих се чувствава школата, която авторът е преминал при някои от най-добрите представители на руската и френската поезия.

За всичко това най-добре ни говори цикълът „Над албума на Бешков“. Веселин Ханчев се е обърнал към някои стари, създадени в миналото рисунки на големия наш художник и от тях е направил предмет на своите стихове, на своето вдъхновение. Казвам „стари рисунки“, но колко всъщност нестареещи и жизнени (както всички истински произведения на изкуството) са тия вълнуващи размисли и оценки на художника за живота и човека, vyplътени в линии, светлосенки и петна! Болката от грозното, фалшивото и уродливото в живота, протестът срещу убиването на човешкото у човека, и от друга страна, любовта към обикновените честни и трудови хора, към нравствено здравото, народното, неподправеното и чистото — ето откъде извира горчивата сатира, смехът през сълзи и жизнерадостната, човечна и добродушна ирония, които така неделимо са споени в творчеството на Бешков.

Острата и мъдра графика на художника е намерила своето проникновено тълкуване в стихотворенията на В. Ханчев. Ето например стихотворението „Възмездие“ — едно от най-сполучливите в общата композиция. Колко изразително пестеливи, ярки и точни са неговите стихове, разкриващи страшната пустота на паразитното, егоистично съществуване:

*Пестили алчно, мълчешком
и дом голям градили,
децата даже в този дом
от алчност те спестили.*

*Лежат сред страшна пустота,
в ненавист замълчали,
не взели нищо от света
и нищичко не дали.*

А от каква добродушна усмивка и вътрешно съчувствие са озарени поетическите образи в стихотворенията „Дядо и внучки“, „Портрет“. Тук изпъкват остроумието на поета, неговият усет към живия детайл, гъвкавият му стих, така хармониращи със замисъла на художника.

В композицията „Над албума на Бешков“ поетът и художникът са равноправни творци. Ханчев не е изпаднал в положението на механически реставратор на сюжетните мотиви от рисунките на Бешков. Той не е илюстрирал тия мотиви с литературни средства, а е създал живи поетически образи, чрез които е превъплътил по свой начин замисъла на художника. Неговите стихотворения не са служебно-обяснителни текстове към рисунките, а самостоятелни художествени произведения, които в много отношения обогатяват тия рисунки, внасят нови моменти в тях. В стихотворението „Класикът в парка“, например, Ханчев не робува сляпо на своя първоизточник, а творчески самостоятелно третира образа на героя и рисунката, вмъква нови елементи в него и в резултат стига не до отдалечаване от тоя герой, а до по-вярно и до по-цялостно пресъздаване на неговата маниакална самовлюбеност и смехотворна безплодност.

През последните години нашата поезия укрепва своите завоевания, отърсва се от редица слабости, става по-зряла, по-жизнена и по-вдъхновена, става по-нужна на най-широк кръг читатели, по-заслужаваща тяхното доверие и тяхната признателност, по-способна да изгражда социализма в душите на хората, което всъщност е основното нейно призвание.

В края на 1960 година се появи стихосбирката „Лирика“ от Веселин Ханчев — ново красноречиво доказателство за подема на поезията ни. В творческото развитие на своя автор тя бележи най-високите върхове, до които той е стигнал. Струва ми се, че и най-строгата преценка, ненавиждаща суперлативните излияния, не би могла да отрече силата и яркостта на тая стихосбирка, нейната жизнена и поетическа плътност.

Доскоро у нас излизаха твърде често и продължават да излизат книги, в които отделните грамове поетически радий са затрупани от тоновете словесна руда, книги с разводнена и с вътрешно нестройна поетическа мисъл. В сравнение с тях, дори в сравнение с най-добрите стихосбирки през последните години новата книга на Веселин Ханчев

прави впечатление с необичайно големия си брой антологични за съвременната ни поезия стихотворения. Зряло и щедро се е проявило творческото дарование на Ханчев в най-новите му стихове и това несъмнено е определило високия коефициент на поезията в тях:

*За да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори,
ти всяка вещь и образ покрай тебе
открий отново и пресътвори.
Пресътвори ги ти като лозата,
затворила пространството в зърна,
като дървото в плод, като пчелата,
сздавала мед от пръст и светлина,
като жената стенеща, в която
по-траен образ дири любовта,
като земята, връщаща богато
и облаци, и птици, и листа.*

В тия стихове звучи основният тон на сбирката — преклонението пред живота, пред неговото творческо начало, пред непобедимата му животворна сила. И това преклонение е не красива поза, не куха декларация, а съкровеният извод, утаената мъдрост на една човешка съдба; мъдрост, превърнала се в органическа черта на едно съвременно, социалистическо разбиране и усещане на живота. И затова мъдрото и всепроникващо жизнелюбие в стиховете на Ханчев е особено представително за идейната, философска позиция на днешната ни поезия, за нейната творческа атмосфера, чужда на песимизма и декаденстското бягство от живота.

Но това жизнелюбие няма нищо общо и с всички картонени заместители на истинския оптимизъм, родени от повърхностното и в основата си еснафски самодоволно и равнодушно отношение към живота, към неговите парливи проблеми.

Основният емоционален тон в поезията на Веселин Ханчев носи нещо благородно-артистично, нещо от радостното и спокойно самочувствие на освободения човек-труженик, който с вдъхновеното си сърце, със светлия си разум и с уметите си ръце твори красотата и

благородството на света. В ренесансово-мъдрото самочувствие на своя лиричен герой Веселин Ханчев е успял да въплъти върху основата на комунистическия мироглед вечното творческо начало на живота, неговата обновяваща сила и устременост напред.

Това е главният мост, който свързва неразрушимо поезията на Ханчев с нашата съвременност, с някои основни черти на нейния духовен облик. Не във всички стихотворения на поета съвременността присъствува със своите външни белези. В една поезия на емоционално-нравствените търсения, каквато преди всичко е поезията на Ханчев, това твърде често е художествено целесъобразно. Само късогледата посредственост би могла поради този факт да обвини автора, че е откъснат от своето време. Всъщност живият пулс на нашето съвремие, неговите пориви, търсения и трепети са уловени и пресъздадени от поета с проникновено чувство за съвременност, проявило се както в съдържанието, така и във формата на стиховете му. Ханчев върви по трудния и плодотворен път на органическото постигане на една нова душевност, очистваща се от ръждата на миналото. И тук поетът несъмнено отхвърля с категорична непримиримост както скептицизма и декадентското отричане на тая нова душевност, така и лековатата и карикатурна „праволинейност“ при отразяването на сложния и труден принос на нейното раждане:

*О, трябва всяка вещь да се изстрада,
повторно всяка вещь да се роди
и всеки образ, който в теб попада,
да свети с блясък, непознат преди,
и мислите да правят в тебе рани,
мъчително и дълго да тежат,
и всяка мисъл в тебе да остане
като зараснал белег в твойта плът.*

Ханчев не плъзга погледа си по външната кора на живота, а се стреми да вижда нещата „отвътре“. И затова внушенията му са така силни, завладяващи, убеждаващи със своята правда. Такъв е той в поетическите есета („Посвещение“, „Земя и небе“, „Не, не трябва“), в които полетите на поетическата му мисъл открояват духовния климат

на нашето време. Такъв е той в драматическата лирика на цикъла „Жив съм“. Такава е неговата жизнена и поетическа платформа в нежните му пейзажни стихотворения („Разсъмване“, „Дървото с птиците“, „Лятна привечер“), в деликатната тъкан на интимната му поезия („Пръстен“, „Уличен телефон“, „Любов“), в творбите със задгранични мотиви („Парижкият дъжд, възпят от една шарманка“, „Белият Биб“, „Лози в Монмартр“, „Тишина в Освиенцим“ и др.).

Както в живота има съдбоносни мигове, които решават недвусмислено истинската стойност на хората и нещата, така и в поезията съществуват мотиви, които подлагат на строго изпитание и безпощадна проверка творческите принципи и програми. Такова двояко, гражданско нравствено и поетическо изпитание е заключено в цикъла „Жив съм“. Свидетелство за жизнената и творческа победа на автора, тоя цикъл е едно капитално постижение за съвременната ни поезия. Тук Ханчев е най-близко до душата на нашия съвременник, тук той е погледнал в нея с най-голяма творческа смелост, зоркост и откровеност:

Място на лирическото действие — болницата.

Главен герой — застаналият на границата между живота и смъртта човек:

*Трите стени
в моята стая
бяха бели и тихи.
Четвъртата
стенеше нощем:
— Вода!*

*Тя вика
три нощи подред,
на четвъртата нощ
стана бяла и тиха
като другите.
Бяла,
Студена
и няма.*

Страшна стена.

Това е интонацията на строгата и безпощадна яснота, която разрушава илюзиите и те изправя пред студената и непоклатима очевидност на фактите. Тук веднага би се почувствувал фалшът на всякакъв душевен маскарад, на всякакви красиви драперии, на всякакво кокетирание с органически непритежавани добродетели. И затова стихотворението е така откровено и категорично в своя лаконизъм. Ето и поетическата притча „Лов на делфини“ — една от най-дълбоките работи в книгата. Зад нейната иносказателност се крие пронизващата болка, с която човек води борбата за запазването на своя, макар и осакатен живот.

Сред тая обстановка на сурова и съдбоносна проза, която изключва дори и възможността за поетическите жестове на героичната смърт, се извършва една безмилостна проверка на ценностите — на всичко, с което си живял и в което си вярвал. На везните на изпитанието много неща разкриват своята илюзорна същност, наносното и измамното не издържат високия градус на проверката и отпадат. Изпепеляват се лъжите, в които си вярвал доверчиво, слънцата от станиол, които си вземал за истински слънца на хоризонта, приятелствата, уязвими в бедата, създадените от самия теб големи робства пред малки хора и малки цели. Всичко това поетът осъжда на смърт, за да живее.

Именно тук и именно в тия моменти Ханчев е видял и възпял победата на човека, победата на главното в него, на неговите душевни устои и ресурси, на идейните и нравствени ценности, които животът е изградил в него. Тъкмо тук, при тая безпощадна проверка, се вижда колко стабилен и колко нов по своята природа е лирическият герой на поета. Въпреки всичко неговата душа не е овладяна от клинически песимизъм, върху неговите зеници не е изписан зоологическият ужас пред смъртта. Дори когато от устата му се изтръгват стоновете и крясъците на конвулсивната болка, очите му са пълни със светлината на благородната, просветлена жажда за живот и творчество. Скъсването на връзката с живота — това всъщност е смъртта за този герой. И ние разбираме и през цялото време чувствуваме, че само

нашата съвременна, социалистическа действителност е в състояние да формира такава пълнота и дълбочина на връзката с живота, такава неизтребима и светла любов към активното, творческото, съзидателното начало.

Нека се вгледаме в очите на болния, нека се вслушаме в задъхания говор на неговото сърце. Това е туптежът на едно обикновено човешко сърце — с болките и огорченията, с дребните и големите радости, със страха от смъртта... Но колко непобедима е в него нуждата от извяване на човешкия живот в неговата пълнота, една черта, за която някога писа Маркс, мислейки за човека на бъдещето, колко несъкрушима е връзката на това обикновено човешко сърце с живота, колко могъщи са творческите му сили, жаждата му да твори, да изменя действителността и да я прави все по-хубава и по-хубава!

Освободеното творческо начало, което живее в душата на болния и което не отстъпва дори и пред смъртта, е новото в духовния облик на нашия съвременник. Това непознато е миналото душевно измерение прави обикновения човек нов и в тоя смисъл необикновен:

*Нажежено е до бяло
всичко в мен.
Жив съм.
Падам и крещя от болка.
Жив съм.
Не от болестта боли.
Боли ме, че съм повален.*

*Хора, спрелите минути ме болят.
Жив съм.
По загубените пътища крещя.
Жив съм.
Хора,
искам рождества,
не искам смърт.*

*Жив съм.
В мен крещи недороден света.*

Жив съм.

След това задъхано стихотворение, сякаш написано на предела на физическите сили, може би ще се види странно твърдението, че в редиците на нашите съвременни поети и специално сред поетите от своето поколение Веселин Ханчев се отделя с вътрешната хармоничност на своята поезия, с художественото равновесие на мисълта и чувството в нея, в което има нещо аполонистично светло, много чувство за мярка. Кое то в никакъв случай не означава безстрастност и равнодушие. Поезията на Ханчев познава топлотата и спокойствието на емоционалните вирове, тя не е чужда и на тревожния и настръхнал вихър на преживяванията, но винаги, независимо от поетическата гама, мисълта и чувството в нея се намират в неделимо, хармонично и уравновесено артистично единство.

Най-добрите стихотворения на поета правят впечатление със своята вътрешна патетичност, за която вече стана дума и която не изключва обстоятелството, че в неговата поезия се срещат и хубави, открито патетични стихотворения. Най-добрите работи на Ханчев отекват силно в сърцата ни, будят високия строй на нашите мисли и чувства с някаква величава мелодия на възхвала на човека, на неговия творчески гений и душевно благородство. Позована на високата култура на мислите и чувствата, тая вътрешна патетичност звучи както в гражданската, така и в интимната му лирика. Такива стихотворения например като „Балада за човека“ и „Добрият ученик“ оставят незаглъхващо патетично ехо в нашето съзнание. Дори в стихотворенията на вътрешен, съсредоточен размисъл и самооценка тая черта от поетическата физиономия на Ханчев е повече от очевидна:

*За твойто тихо идване, което
все още в мен отеква като гръм,
за даденото и назад невзето,
за прошката, че с теб съм и не съм,
за думите, понякога спестени,
за ласките, които не спести,
за силата, която вля у мене,*

*когато беше най-безсилна ти,
за туй, че бе на мое име кръстен
и твоя лош, и твоя хубав час,
на твоя малък пръст наместо пръстен
горещите си устни слагам аз.*

Това стихотворение — „Пръстен“ — е твърде показателно и за тънкото майсторство на автора в областта на стила. То е написано прецизно, сякаш е изляно в единен поетически блок, изградено е изцяло върху съдържателни, взаимно осветяващи се антитези. В областта на стила Ханчев си служи с многоцветна палитра — наред със стихотворенията, издържани в „строго“ реалистичен стил, срещат се работи с по-свободна, „разкована“ поетическа фактура, с богатство на вътрешни асоциации и неочаквано съединяване на различни поетически планове. Стихотворенията „Добрият ученик“, „Лов на делфини“, „Парижкият дъжд, възпят от една шарманка“ и др. са успешни, уверено направени стъпки в един нов стил, който, без да има претенцията да бъде единствен еталон за съвременност в областта на поетическата форма, несъмнено носи в това отношение обогатяващи, нови елементи, черти и възможности за днешната ни поезия.

В творчеството на Веселин Ханчев е изваяно величието и могъщата сила на живота.

На него — непобедимия — той е посветил най-поетичните трепети на своето сърце.

За него — непобедимия — той е издигнал неразрушим паметник в най-добрите си стихотворения.

Ханчев чувствуваше с всичките си сетива на творец поетическата радиация на комунизма, която прониква през прозата на трудностите и пречките победоносно напред.

Неговите стихове се раждаха по трудния път на органическото постигане на една нова душевност, очистваща се от ръждата на миналото: душевност, за която нищо човешко не бе чуждо и която в същото време излъчваше своите качествено нови емоционални и мисловни формации. Поетическият свят на Ханчев включваше в естествено единство както обикновените и „прости“ човешки преживявания, както радостта на оня, който чува и вижда растежа на

тревата, така и историческите вълнения на епохата ни, предизвикани от земетръса и създанието на революцията.

Не е ли пълно с велик смисъл обстоятелството, че тъкмо когато жестоката болест бе връхлетяла поета, когато той бе вече обречен, когато губеше сражението — неговото дарование, неговото жизнелюбие, мъдростта на сърцето му събраха всичките си сили, заработиха с великолепно и зряла продуктивност (и това бе един от звездните мигове в историята на българската поезия!), за да постигнат истинския триумф на живота над смъртта.

Тъкмо когато бе биологически победен, Веселин Ханчев изтръгна най-голямата си и нетленна победа — той създаде стихове, които ще живеят завинаги в емоционалната памет, на народа ни.

Емил Петров

МЛАДОСТ

КЪМ МОИТЕ ВРЪСТНИЦИ

*Не са ни родили в една романтична епоха
доволни съпрузи и кротки покорни жени.
С барут ни покръсти войната, когато дойдохме,
в стоманени люлки люля ни от първите дни.*

*Бащите — на фронта, а майките — в черно
облечени,
а после — бесилки и глад, като вълк упорит...
Ах, мои връстници, нима сте забравили вече?
Нима в мисълта ви е детския спомен изтрит?*

*Нима се забравят очите на нашите майки,
студените къщи, гърмежите глухи в нощта
и хлябът изсъхнал, край който семейството чака,
и вечното „няма“, и свитите сухи уста?*

*Пораснахме ние през нашето мащенско време
не с приказни феи, не с песни и златни лъчи,
едва се родихме, и станахме вече големи,
едва заживяхме, и хляба ни стана горчив...*

БАЛАДА ЗА БЕЛИЯ КОРАБ

Умирало през този ден момчето самичко
върху стария креват.
По стълбите — ни глас, ни шум от стъпки.
Та кой ли може тук да се изкачва
под покрива, където все тече?
То мислело за майка си, която
с подутти пръсти в този час тъче,
за скъпото лекарство с дъх на блато,
за доктора с големите ръце
и фабриканта, който гневно кряска,
когато го помолят за пари...
А въвн градът зад малкото стъкло
стоял замръзнал като на картина.
Шумът не идвал никога дотук,
ни вятъра се вмъквал през стъклото.
Той тичал върху покривите лудо,
надувал водосточните тръби,
разрошвал на дърветата косите
и отминавал в другия квартал.

Но днес се спрял добрият градски вятър.
Там, някъде под покривите, горе,
в един затворен мъничък прозорец
с крило му махало едно перде.
Сред здрача като остров от дърво
едно легло безмълвно там стояло.
На старото протрито одеяло
лежали две безпомощни ръце...
Един часовник равномерно тракал
и бавно отброявал всеки час,
а в ъгъла като изкусен майстор
плетял спокойно паяка-плетач

завеса върху двете стари снимки...
Навред било тъй тихо, че за миг
дори навън се чуло как леглото
изскърцало и сухите уста
прошепнали едничка дума:
— Въздух!
Дали го чул добрият градски вятър?
Той изведнъж потропал по стъклото,
засвирил в ламаринения покрив
и малкия прозорец се разтворил.
Нахлул града през дървената рамка
със клаксони, бензин и бързина
и целият шумящ и пъстър свят
завикал радостно: „Здравей, здравей, момче!“
В ухаещите улични липи
врабците черни весело се борели,
далеч летял и мятал сини мълнии
един трамвай, а в долния етаж
едно пиано радостно засвирило.
Запляскало с крилата си пердето
и челото горецо на момчето
помилвало като ръка добра.

И оживяло всичко — кърпи, листове,
шишетата в камбанки се превърнали,
а паякът, пробуден в своята дрямка,
тревожно в ъгъла се залюлял...
А там, в прозореца, от вятъра развяно,
трептяло оживялото перде
пред смаяния поглед на момчето.
Във здрача то било огромно, сякаш кораб
потеглял на далечен морски път.
О, погледни! Не чуваш ли как скърцат
платната и дебелиите въжа?
Това е кораба, за който
момчето беше чело дълги дни.
Нали за него бе мечтало то,

когато в уличните океани
командваше хартиени ескадри?
Нали на него всяка нощ пътуваше
с напълнени от треската очи?
Щом стаята потъваше във мрак
и слизаха звездите до прозореца,
моряка тръгваше далече от града.
Наоколо — голямото море,
което удря със вълни солени
дома, превърнат на тримачтов кораб...
Антените са мачти, а по тях
зелените звезди сигнализират...
И ето, кораба сега е вече тук!
Какъв е курсът, капитане мой?
В Атлантика, към нос Добра Надежда,
към Индия или към Гибралтар?
Ах, не! Извий кормилото, кормчия,
където сочи слабата ръка!
Нима не знаеш ти, че съществува
една земя голяма и добра?
Ти няколко морета ще преплуваш,
докато стигнеш светлия ѝ бряг.
Нима не знаеш ти за този бряг?
Нали за него шепнешком говореше
след работа покойния баща?
Нали за него майката разказва,
когато вечер нещо ѝ тежи?
А ето че сега не е лъжа!
Момчето е на кея. А край него
товарят се последните товари
във зиналите челюсти на трюма.
Край него тича закъснял моряк,
ята от бели чайки слизат ниско
и с остър писък се издигат пак.
— Хей, вдигай котва! Платната вдигай!
„Нима ще ме оставят на брега?“ —
помисли си момчето изведнъж.

— Хей, капитане! Тука съм! Постой! —
Ах, още малко, още малко сили,
да се кача и след това — на път!
Ах, още малко! Гледай как ти махат
платното бяло хората добри!
По-бързо! Тичай, тичай, тичай!
— Хвърлете стълбата! — извика капитана
и маха своята дървена лула.
— На път — размахват шапки и ръце
брадатите моряци от палубата.
Пред него светят белите платна
и чайките над него сякаш викат:
— По-скоро тръгвай с нас! На път!
В голямата земя! На път! На път!...
И качва се задъхано момчето
към пълното със ветрове платно.
Когато се завърна в полунощ,
жената влезе в стаята на пръсти.
Бе тихо. Само бялото перде
играеше самичко в тъмнината.
Жената се приведе над кревата
и в миг над улицата проеца
един внезапен и самотен писък.

НА ЕДИН РАЗСТРЕЛЯН

*Валя над града ни, изгубен сред пушеци влажни,
над София пада спокойно и равно дъжда.
Измити са вече петната от кръв по паважа,
където свали те вмирисан на вино стражар.*

*Но аз си припомних как нейде се хлопна вратата
и после — гърмежите в сивия есенен час,
стражарите потни и тропота глух на тълпата,
която след теб като глутница вълци търча.*

*Какво ли проблесна във твоята пламнала мисъл?
Защо се усмихна и там, до стената, се спря?
Прилекна стражарят, отекна внезапния вистрел
и ти до стената, опръскана в кръв, се простря.*

*Изтръпнал, съгледах под черната купчина дрехи
познатата шапка и твоята жълта ръка,
безшумно на пътя червените локви растеха
и бавно изстиваше ти на уличната кал.*

*Видях полицая как весело пушката трие,
как важно разправя, че майсторски той те убил.
Но ти, неподвижния, беше за него убиец
и нямаше никой за твоята смърт да скърби.*

*Агенти кръстосваха, доктор отнейде изскочи
с обръснато теме, със чанта и златно пенсне,
той с крак те изпъна, студен окървавен на плочите,
а после набърже дознание някакво сне.*

*Ще пишат в архивите зная: „При опит за бягство
убит. Комунист.“ Година и месец, и ден.*

*Стражарите после ще идат на чашка в кръчмата,
а мазния доктор при някой богат пациент.*

*И всичко ще свърши тъй, както е свършвало често,
тъй, както предвижда законът, държавният ред!
А тебе гробарите, в яма безкръстна ще сместят
и дълго ще спорят за твоя износен каскет.*

*Кръвта е измита. И пак зашумява паважа.
Германски войници ругаят на своя език,
в уличните ъгли стражарите дебнат на стража
и ниско над къщите мрака вечерен пълзи.*

*Но ти не дочуваши ли в своята яма безкръстна
как други тук идат и тяхната стъпка кънти?
Повярвай, другарю, на изток зората се пръска,
не падна напразно в кръвта си гореща и ти!*

*Да вдигнат бесилки, да стрелят стражарите в
мрака.*

*Повярвай, другарю, тъй близък е нашия час!
Ти падна, но други за сметка последна ще чакат,
когато след малко забие дванайсет у нас!*

МЛАДОСТ

*Има младост, която минава
покрай теб с бързината на влак.
Блясък, шум. А след малко оставаш
на перона, потънал във мрак.*

*Два-три стръка цветя във хербария,
„вечен спомен“ в албум избелял
и пакетче със пликове стари,
над които си нявга мечтал...*

*Туй е всичко. А после тъй страшно
почват дни и нощи да текат!
В тях вървиш като в улица прашина,
Съществуваш, но лъхаш на смърт.*

*Нима може човек да живее
сред музей, пълен с вехти неща,
дето в шкаф с етикет върху нея
дреме мумията на младостта?*

*Нима биха ни майките раждали,
ако младост това се зове?
Друга, друга е нашата младост
и тя трае не с дни — с векове!*

*Тя бе в смелите думи на Зоя,
на Лиляна в прекрасната смърт,
тя накара да сложи героя
пред куршумите своята гръд.*

*Тази младост посрещаше с песни
по стрелбищата вражия залп,*

*тя цъфтя сред килиите тесни,
закалява се тя в желяза.*

*А сега атакува стремително
във великия бой на труда,
разломява безстрашно скалите,
покорява земя и вода.*

*Ръководи тя вещо ръката,
тази бяла моминска ръка,
във завода текстилен която
най-доброто платно изтъка.*

*Ето нашата младост огромна,
на живота стрелочника твърд!
Не заспива тя в пращия спомен,
не умира с човешката смърт!*

*Погледнете я — с опнати жили
как строи, прекроява, дълбай!
Ти, живот, напразно се силиш
да я спреши! Път, път ѝ дай!*

БЕЗСМЪРТИЕ

*Ще минат ешелоните на времето,
в косите ни ще паднат преспи сняг,
събития, ту малки, ту големи
край нас ще бягат в своя бесен бяг.*

*Земята ще е пак земя. Небето
ще бъде пълно пак със ветрове,
ще блъскат неспокойно вековете
водите си във своите брегове.*

*А ние ще сме пръст корава, черна,
безименна земя, безимен прах.
И вий, които идвате на смена,
ще кажете: „Смъртта прибра и тях!“*

*О, лъжете се! Ние ще живеем!
Епохата ще бъде наша плът!
Ний толкова се борихме за нея,
че победихме и самата смърт.*

*Какво, че ще изгният наште кости.
Какво, че дъжд кръвта ни ще измий!
Не бяхме тук, епохо, твои гости,
а зидахме те ден и нощ сами.*

*Затуй ще бъдем тук. Над нас ще никнат
не кръстове, прогнили от дърво,
а фабрики, в които пей челика,
и градове, в които ври живот.*

*Кръвта пролята в нефт ще се превърне
и пулса ни — могъщ моторен шум.*

*Повярвайте ни, пак ще се завърнем
във вашите очи, ръце и ум!*

СТИХОВЕ В ПАЛАСКИТЕ

ЗНАМЕТО НА БАТАЛЬОНА

*Оттеглиха се немците в Куманово.
По стъпките им ден и нощ вървим.
Небето черно от барута стана,
а пътищата се покриха с дим.*

*Червена кал полепва по ботушите,
тежи в дъжда войнишкия шинел,
но ние все вървим, в стрелбата вслушани.
Залягаме. Пълзим по колене.*

*Небето ниско мините раздират.
Не дишаме. Лежим. Ръцете — в кръв.
Внезапно се изправя командирът
и хвърля се пред батальона пръв.*

*И първи го повалят посред мрежите.
Долазваме, но той мълчи. Убит.
Шинела — скъсан. В джоба му — бележник,
от смъртоносния кушум пробит.*

*— Вземете го! — прошепва бързо някой.
От него пада снимка на дете.
Изтрита снимка, а говори в мрака.
И надпис има, но не се чете...*

*Така лежим с портрета на убития.
Какво ни спомня той, защо мълчим?
Внезапно скача редникът Димитър
и вика в тъмнината: „Да вървим!“*

*И вдига над главата си портрета.
Едва се виждат детските черти.*

*И ставаме. Ракетите ни светят.
Настръхнала стоманата лъщи.*

*И първи батальон на нож изскача,
и хвърля се към немците, напред,
където като знаме посред здрача
върви с бойците детския портрет.*

БАЛАДА ЗА БАЩАТА И СИНА

Както, земята работили
в село деня и нощя,
тръгнали в същата рота
двамата — син и баща.

Крачил с обоза бащата,
момъкът — с пушка в ръка.
Тъй ги повлякла войната
в своята желязна река.

В някаква утрин мъглива
срещнал ги вражия залп.
Стиснали устни. „Отивай!“,
твърдо бащата казал.

Цял ден се взирал нататък,
дето напирал врагът.
— Идат ли? — попитал той вятъра,
кончето, пустия път.

— Идат ли? — питал и сякаш
в нивата стара седял,
взирал се, малкия чакал
в топлата родна бразда.

В миг се опомнил, погледнал —
носят по пътя войник.
Син му, изпънат и бледен,
с черни, барутни страни.

Син му — от камък издялан —
там, на тревата, стоял,

а под шинела изкалян
бликнала тъмна струя.

Взел му главата в ръцете си,
шепнел му мили неща,
но във очите му ледени
светела само нощта.

В тази нощ пак се събрали,
пак били заедно те.
Кротко до татко си спяло
малкото русо дете.

Дълго ли шепнал и дишал?
Своята кръв ли му дал?
В миг под шинела войнишки;
мръднала мъртвата длан.

В миг като живи потрепнали
свитите сини уста.
Чул до ухото си шепот
стария сведен баща.

„Ставай! Отивай на смяна!
Чуваш ли, татко, стани!
Празен окопа остана!
Ти вместо мен се върни!“

Бавно надигнал се стария.
Гледа — момчето мълчи.
Пушката свети, изгаря го
с остри метални очи.

Стиснал я с пръсти корави,
бързо целунал синът,
после, във мрака изправен,
тръгнал по стръмния път.

ПЕСЕН ЗА УСТНАТА ХАРМОНИКА

*Устната хармоника не пее,
а самичка в стаята тъжи.
Онзи, който свиреше на нея,
в равната маджарска пръст лежи.*

*Само тази свирчица от никел
неговия пръв другар върна
и над нея вместо над войника
плакаха и майка, и жена.*

*Плакаха, а после я покриха
да не я докосва никой друг,
майката сина да спомня тихо,
а жената — милия съпруг.*

*Но сега, захласнати по пруста,
чуват — някой свири пак отвъд!
Весело хармониката устна
съживи на мъртвия гласът.*

*Спуснаха се двете. Кой ли свири?
Откъде ли идва песента?
А насреща син им — бригадира —
с бащината свирка на уста.*

*Свири той, а късчето от никел
като пламък в шепите гори.
Майката се спря, но не извика,
а през плач усмихва се дори.*

*После до сърцето си прегърна
мълчешком сина си — бригадир.*

*Тя разбра — в сина се е завърнал
и войникът мъртъв най-подир.*

СПОМЕН

*Аз помня онзи град опустошен
и онзи парк, разровен от снаряди.
Край черна яма, върху бор свален
прегърнати седяха двама млади.*

*Той гледаше я. Гледаше го тя.
Щастливо се усмихваше. Без думи.
И нямаше наоколо цветя,
и вместо птици пееха куршуми.*

*И вместо птици тътнеха ята,
пръстта димеше покрай тях зловеща,
но те стояха, чужди на смъртта,
щастливи, че отново са на среща.*

*За вярност ли говоря, спомням тях
и мисля си за двама ни, любима.
Дали онази вярност, що видях,
в минути трудни и у нас ще има?*

*Дали и ние ще седим така,
срещу смъртта, в дима, в пръстта гореща,
с усмихнати очи, ръка в ръка,
като в часа на първата ни среща?*

СТИХОВЕ В ПАЛАСКИТЕ

* * *

*В паласките до пачките с куршуми,
на походи и в люти боеве
зареждах ви, сурови мои думи,
ранени в боя, мои стихове.*

*Войнишката си нежност и омраза
на вас, на вас еднички поверих.
Това, което с пушка не изказах,
опитах се да кажа в моя стих.*

1

*— Прощавай, моя дъще малка,
прощавай ти, жена!
Сред здрача бавно тръгва влака
на запад, на война.*

*Лъцят по коридора пушките
и говор груб ечи.
Ах, сигурно сълзят от пушека
войнишките очи!*

2

*Свирят в мрака немските снаряди.
После тихо става изведнъж.
— Ходом марш! И тръгва пак отряда
в ледения декемврийски дъжд.*

Там, в селата пламнали, е фрица,
а зад нас е родната страна.
В тъмното и тя сега с войниците
мълчаливо крачи на война.

3

Свири, Иване, тази — нашата!
Иване, посвири!
Олекнали са патрондашите
и огъня гори.

Иван засвирва нейде в тъмното.
Войниците мълчат.
И не усещат, че е съмнало,
че пак ги чака път.

4

В страцинската скалиста нива,
високо, в синия покой,
лежи войник в шинела сива,
лежи безмълвен часовой.

Трептят звезди над него бързо,
роси го в утрото роса,
а бели облаци превързват
окървавената коса.

5

Червено шалче от коприна
намерих до крайпътен храст.
Припомних си — ти също имаше
такова шалче, там, у нас...

Ще ме упрекнеш ли тогава,
че чуждо на война съм взел?
Грижливо шалчето поставих

под изпрашения шинел.

6

Седem души сред степта кафява.
Шест са живи. Седмият — убит.
Гроба му шестимата заравят.
Седмият в земята е зарит.

Шест другари, с мъртвия — седмина.
Опело без поп и без Христос.
Вместо кръст — на гроба карабина.
Мъртвият — и той е с тях на пост.

7

Под едничкото дърво
с оцелели клони
зъзне пленник под конвой,
пленник без пагони.

Счупения кръст с ръка
скъсал от куртката.
Ех, да можеше така
да се скрий вината!

8

Найден над окопа се навежда.
В черните му пръсти — стрък трева.
Той към мене радостно поглежда
и поклаща замечтан глава...

„Сигурно са окосили вече“ —
казва Найден. После пак мълчим.
И отново впиваме далече
нашите изострени очи.

9

На Страцин под скалистия рът
пропълзя, обкръжи ни врагът.
Той ни блъска с оръдия два дни,
той държи ни и жадни, и гладни,
той ни мами, руга и ласка,
та на всичко да махнем с ръка.
Но мълчахме, покрили земята,
без патрони, в горещия вятър,
но мълчахме, опрели в пръстта
упоритите наши уста.
Но мълчаха, от болка стопени,
даже нашите тежко ранени,
та врага да не чуе от тях
нито стон, нито дума на страх.
Тъй лежахме — и мъртви, и живи, —
обгорени с барут, мълчаливи,
неподвижни на голия рът.
И пред нас не изтрая врагът.
Не изтрая, побягна изплашен
от гласа ти, мълчание наше!

10

Прие ни ти като сестра,
прифронтowa гора.
Ти даде ни и хлад, и сън,
и мъх, и птичи звън.

А днес те няма. Днес в зори
врага те изгори.
Убити птици и листа
лежат из пепелта.

Край нас — ни храстче, ни дърво.
Червено зарево.
Намръщен полка ни върви
по черните треви.

Прощавай ти, гора-сестра,
закрилнице добра!
Вървим през лютия ти дим
за теб да отмъстим.

11

Русокоса моя, чипоноса,
синеока моя дъщеря,
спиш си ти. Не знаеш ти какво са
залповете, грозното ура.

Спи, далечна, ненагледна моя!
Спи си в тишината. Нани-на!
Аз вървя сред грохота на боя,
за да пазя твойта тишина.

12

В кръг от манерките пихме
виното добро.
И край огъня извихме
нашенско хоро.

Огънят искри земята,
заигра в нощта,
под краката ни земята
цяла закънтя.

Залюля се под ботуша
нямата земя,
а врагът ни слуша, слуша,
после — занемя.

Ех, да слуша, да се крие,
буден до зори!
Скръб му предвещават тия
весели игри.

Тя към фронта с нас ведно замина,
с нас поля и чуки прекоси,
за да дири някъде край Пчиня
в пясъците жълти своя син.

Отначало беше мълчалива.
После се залиса покрай нас —
кърпи ни, грижовно ни завива,
пра ни и гълча ни с майчин глас.

Мъката си как успя да скрие?
Как не плака и не стана зла?
Не продума, но видяхме ние,
че пред нас по пътя побеля.

Помнят бойци и командири
в тъмни нощи, в тежки боеве.
Своя син убит дойде да дири,
а намери много синове.

Не, не мога да спя. Ще изляза навън, под небето,
дето светят звезди и тревожния вятър тръби.
Искам там да съм с теб, да ти кажа това, за което
не успях, не посмях, може би...

Недолюбих те аз, ненагалих те, моя любима.
Раздели ни дългът. Затова не плачи, не кори!
За да има любов и мечти занаят за да има,
аз отивам на бой призори.

Ако падна убит сред степта, под звездите студени,
запомни ме с добро, но на гроба ми ти не ридай.
Посрещни радостта, отвоювана с мъка от мене,
долюби вместо мен, домечтай!

*Аз не ще се гневя, а ще бъда щастлив и спокоен.
Не за скръб съм се бил, не за сълзи вървя на война.
Вече съмва над мен. Вече влизат другарите в боя.
Лека нощ, моя мила жена!*

15

*Благодаря ти мамо.
Не забрави,
когато ме роди,
да отделиш и място за ненавист
в моите гърди.*

*Как любовта си, майчице, ще пазя,
с какво сърце, кажи,
ако ръката моя без омраза
приклада в бой държи?*

16

*Съмва се. Престрелката заглъхва.
Танкът спира в пустия площад.
Снема шлем и хладен въздух вдъхва
с цялата си гръд танкиста млад.*

*И забравил за смъртта, за боя,
върху люка, още сгорещен,
почва той писмо: „Любима моя,
ще се върна, не тъжи за мен...”*

*Пише той. Не трепва по листата
стиснатия в пръстите молив.
— Вярвай му, далечна непозната,
ще се върне, ще се върне жив!*

17

Време е.

Ставай, готви се, войник!
Строг, спокоен стои командира.
Всеки взира се в него и през краткия миг
за безсмъртие сили набира.

Ето — светва ракета. И висок, озарен,
командира се вдига из мрака.
И далече се носи команда „След мен!“
И се втурваме ние в атака.

И през влажната угар с почернели уста,
обгорени в барутния вятър,
ние крачим с готови куршуми в цевта,
ние крачим с омраза в сърцата.

18

Колко време в път премина?
Колко дни вървим така?
Ех, тежиш ти, карабина,
в отмалялата ръка!

Поход, поход... Дъжд ни шиба.
По лицата — черна пот.
Изведнъж — пред нас — колиба.
Спира грохналият взвод.

Спира. Взира се сред здрача.
Дим. В стъклото — светлина.
Скръцва вратникът. Изскача,
дребна, нашенска жена.

Тя целува ни в челата,
край редиците снове,
тя, макар и непозната,
шепне: „Мили синове...“

Не, не тегнат ни куршуми,

ни безкраен път в калта.
Струва си за тия думи
да вървиш докрай света!

19

На нивата, в която преди миг
войната беше идвала на оран,
сега лежи убитият войник
и сякаш със земята си говори.

Той мъртъв е. Но топла е пръстта.
Кръвта войнишка в нея се прелива.
Той мъртъв е, но пази и в смъртта
спасената от враговете нива.

20

Посрещачките тополи
правят срещу нас поклон.
Над кого ли, над кого ли
тихо стене клон до клон?

Под печалните дървета —
седем проснати тела.
Арнаутска черна чета
тука снощи е била.

Никой няма. Чуки голи.
Стрехи в дим. И пустота.
Над самотните тополи
слизат с грозен грак ята.

А тополите в небето
люшкат се, с ръце кълнат
все натам, натам, където
се е скрил в зори врагът.

21

*Забравиха ласки ръцете ни груби.
Сърцето ни камък стана.
Но нищо.
След боя спокойно да любим,
сурови вървим на война.*

*И всеки на смърт и живот се сражава,
в омраза превръща се той.
Не, няма по-скъпа в света от такава
любов, извоювана в бой.*

22

*Като войнишко платнище над нас
виснал е свода.
Вятъра свири и храст подир храст
гони след взвода.*

*В бой заминава пехотният взвод,
крачи сурово.
Кой ли от нас ще се върне, живот,
в тебе отново.*

*Спри, не омеквай, войнишко сърце,
в утрото сиво!
В боя сърцето е първата цел,
щом е страхливо.*

*Някой запява. Лети песента,
гневно запята,
и надалече се носи в степта
с дивия вятър.*

23

*Навред земя, земя пустинна.
И нито залп, и нито глас.
Но те са тук. Оттук ще минат.*

По този път. Край този храст.

*Пълзят зелените им роти.
Напипвам спусъка студен.
Не ме е страх. Не съм самотен.
Другар и пушка бдят до мен.*

*Лежи другарят. Не говори.
Слухти на четири страни.
Засечка пушката ще стори,
но той не ще ми измени.*

24

*Делихме поравно тютюн и постеля,
поравно — барут и мечти.
До моята пушка и твоята стреля.
До мене вървеше и ти.*

*На тебе и мене тежа патрондаша
поравно, другарю любим.
Ний имаме право победата наша
поравно със теб да делим.*

ГОСПОДАР СЪМ НА ТАЯ ЗЕМЯ

*Аз за тая земя се сражавах.
С мойто тяло в окопа я крих,
всеки цвят, всеки хълм отстоявах
с карабина, омраза и стих.*

*Бяха мои и нейните рани,
всеки враг и по мене гърмя.
Затова съм аз неин стопанин,
господар съм на тая земя.*

*С едри крачки аз крача по нея
и с дланта си, държала цевта,
в мойте пеци стоманата лея,
в моите блокове сея жита.*

*С моя мъка, под моите длани
тая пръст оживя, зашумя.
Затова съм аз неин стопанин,
Господар съм на тая земя.*

*Тя е моя.
И нека посмее
да премине на нея врагът!
Както нявга ще легна над нея,
ще я скрия под моята гръд.*

*Ще я пазя — суров и стоманен —
и не ще е в бедата сама.
Затова съм аз неин стопанин,
затова е тя моя земя.*

МОЯТА СИЛА

*Родино моя, с твоя дъх аз дишам,
със твойта сила силен съм и аз.
Как бих посмял стиха си да допиша,
ако не чувам в него твоя глас?*

*Как бих копал в забоя тежка руда
и корпуса под леден дъжд ковал,
ако не беше в слабия ми удар
и твойт удар силата си влял?*

*Ти своята власт и своята мъдрост даде
на мен, обикновения човек.*

*И аз раста.
И ставам аз грамаден,
по-як от всички твои върхове.
И аз раста.
Високо се възимам.
Пращят от сила моите плещи.
И аз раста.
Защото теб те има,
защото в теб съм аз
и в мен си ти.
Но ако в бой
пред вражата верига
сваля ръка
и кажа думи зли,
със силата, с която ме издигаш,
родино моя,
ти ме повали!*

СЛЪНЧЕВОТО ЗАЙЧЕ

Слънчевото зайче от стъклата
влезе в моя дом и заигра.
Стана като в приказките златна
мойта синеока дъщеря.

Тя повдигна поглед от урока,
плесна с длани, звънко се засмя.
В този миг
през хладния монокъл
ти се взираш, мистър, у дома.

Ти се мръщиш.
Дразни светлината.
На английски ти ръмжиш: „Мълчи!“
Зная — друго виждат през стъклата
свитите от слънцето очи.

Виждат мрак.
Тъмнее като яма
моя черен изоставен дом...
В чумна треска вика дъщеря ми,
зайчето си вика плачешком.

То не скача вече.
Твоят изстрел
ослепил е къщните стъкла.
Не!
Назад!

Не ще убиеш, мистър,
зайчето на мойта дъщеря!

Слънцето по къдрите ѝ пазят

*милиони като мен бащи.
Не посмявай!
Тяхната омраза
моята любов ще защити!*

СЕСТРИ

*На моята дъщеря Елка и
нейната съветска
другарка Ида Непогодиева от
Архангелск*

*Спрели дъх, две деца съчиняват писма.
Бавно скърцат две тънки перца.
Отдалеч през пространствата твои, земя,
тихо шепнат си двете деца.
— Здравствуй, Елочка! Милая!...
— Ида, привет!
— Ти по смятане как си?
— А ти?...
— Уж в Архангелск е май, пък прозорецът — в лед.
— Ида, в София люляк цъфти!...*

*Скърцат двете перца. Сричат двете уста
свойте може би първи писма...
И превръща се в детска площадка света
от полярния кръг до дома.*

*И макар че в Архангелск все бляска ледът,
а у нас майско слънце гори,
в този свят мойта Елка и Ида растат
като две неразделни сестри.*

*— Здравствуй, Елочка, милая!
— Ида, здравей!
Те говорят. Ръка до ръка.*

*Те говорят. И цяла земята немей.
И ще бъде навеки така.*

РАЗГОВОР С ВОЙНАТА

*Навън е нощ. А тук — покой.
Децата тихо спят.
Не спи зеленото око
на моя апарат.*

*Потраква морзът. Вие джаз
по някаква вълна.
Но в миг — американски глас.
Това си ти, война!*

*Това си ти. Пълзи край мен
гласа ти с дъх на ром,
пълзи от твоя континент
към моя мирен дом.*

*Това си ти. С гореща цев,
обвита още в дим.
Със теб лице срещу лице
настръхнали стоим.*

*Какво? Ти искаш, ти гориш,
да минеш там, отвъд,
където моите дъщери
в креватчето си спят.*

*Да скочиш с вик, като на лов,
внезапно у дома?
Да вбиеш в топлото легло
ковбойската кама?*

*Не дръзвай! Не мисли дори
да стъпиш тук, война!*

*Над спящите ми дъщери
бди моята страна.*

*Тя бди до мен като войник,
неумолим и твърд,
срещу нахлулите вълни,
които носят смърт.*

*И в мрака като от окоп
аз шепна с гняв: „Назад!“ —
срещу зеленото око
на моя апарат.*

БАЛАДА ЗА СЕДЕМТЕ

На комунистите, разстреляни
край
Искър през септември 1923
година

Песен да пееш за смърт —
не прилича.
Следва безсмъртните тя.
Искам безсмъртните аз да обкича
с песен
наместо с цветя.

Двайсет и трета...
Отрядът погинал.
Свили седмина в лесът.
С кървави стъпки вървели седмина
в жълтата шума,
без път.

После предателство.
Клопка фашистка.
После присъда:
— Разстрел. —
Там, над червения, гневния Искър,
въвода пиян ги повел.

Стигнали.
Стъпили те на скалата,
в росните още треви,

с билки облъхнал им раните вятъра
с хладни мъгли ги повил.
И се изправили те.
И запяли
с черни от боя уста.

Пяли.
Последния дъх си отдали,
за да живеят песента.
Всеки под изстрела
с нея политал,
пеел я
мъртъв дори,
в мрака отеквала тя,
неубита,
от канари в канари.

Ставала знаме.
Парола.
Засада.
Ставала ласка
и смърт.
И септемврийските
нови отряди
викала тя под лесът.

И към водите червени на Искър
слизали,
слизали те...
Слизали с тях
към победата близка,
както преди, седемте.

ПОЗА НА БЕТРОБЕТЕ

ИЗТЕГЛЯНЕ НА МРЕЖИТЕ

*В пясъка — десет чифта крака.
Десет чифта ръце — на възето,*

*Тегли така. Тегли така.
Изтегли цяло морето.*

*Изтегли роклята на цветя,
обещана от лани,
хляба, огъня, солта,
ласките обещани.*

*Изтегли кончето от мукава,
бяло, с черни копита.*

*Една песен, а след това
уста в устата впитва.*

*Изтегли тютюн и платна,
чаша вино, гърлото спряло,
две звезди на прозореца. Тишина.
Малко сън за умореното тяло.
Тегли така. Тегли така.*

*В пясъка — десет чифта крака.
Десет чифта ръце — на възето.*

*Тегли, тегли, тегли така.
Изтегли цяло морето.*

ЛИРИКА

ПОСВЕЩЕНИЕ

*За да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори,
ти всяка вещь и образ покрай тебе
открий отново и пресътвори.
Пресътвори ги ти като лозата,
затворила пространствата в зърна,
като дървото в плод, като пчелата,
създала мед от пръст и светлина;
като жената стенеща, в която
по-траен образ дири любовта,
като земята, връщаща богато
и облаци, и птици, и листа.
О, трябва всяка вещь да се изстрада,
повторно всяка вещь да се роди
и всеки образ, който в теб попада,
да свети с блясък, непознат преди,
и мислите да правят в тебе рани,
мъчително и дълго да тежат,
и всяка мисъл в тебе да остане
като зараснал белег в твойта плът.
Как иначе това, което вземаш,
стократно оплодено ще дадеш
в горещи багри, в щик или поема,
в космичен полет и в чугунна пещ?
Как то ще стане дирене сурово
и кратък залез, и другарска реч,
и падане, и ставане отново,
и тръгване отново надалеч,
и ласка по косата, и засада,
и хоризонти с мамещи звезди?
О, трябва този свят да се изстрада,
повторно трябва в теб да се роди*

*и всяка вещь, и образ покрай тебе
сърцето твое да пресътвори,
за да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори.*

ЛЕНИН

*Той трябваше да дойде между нас.
В такова време трябваше да дойде
и такъв:
обикновен като вода и хляб,
та всеки да насити,
на всички мраморни пиедестали чужд,
а най-далече взрян,
най-близо до звездите,
с балтон, от вечно бързане изтрит,
ала развян
като крило,
неумолим и весел като пламъка
над руските дворци,
с чело,
зад чийто облак святкат мисли,
с ръце,
отглеждащи поеми и бойци,
дръвчета и епохи.*

Той трябваше да дойде между нас.

*Така горите, черни призори,
очакват с дигнати ръце
да вземат слънцето,
узряло през нощта,
така в измъчената пръст
набъбва зърното,
за да подготви жътва,
така, дори когато майката е мъртва,
плодът на болката
се ражда на света
в очаквания час.*

Той трябваше да дойде между нас.

*Той трябваше да дойде,
за да бъде
на правдата законът въдворен,
веригата да стане чук,
куршумът — струна,
и шепите — приятелски гнезда,
да има пътища,
седефен дъжд,
уста,
които се навездат да целунат,
треви, в които бие сок зелен,
и ти да дойдеш,
мила свобода,
за да ни кажеш:
„Хора, добър ден!“*

Той трябваше да дойде между нас.

*О, трябваше!
Дори ако не бе дошъл,
пак щяхме ние да го създадем
и щяхме да го наречем
с най-нежни имена:
звезда,
надежда,
свобода,
възмездие.
Пак щяхме ние да го създадем,
за да го поделим
на милиони части
щастие,
за да го носим в себе си
като сърце.*

БАЛАДА ЗА ЧОВЕКА

*Самичък в студената бяла гора
две нощи човекът се влече.*

*И каза гората: — Нима не разбра?
Ранен си. Отиваш си вече.*

*Умиращ. Далеч е отрядът сега.
Ни стряха, ни лек, ни пътека.*

*Но глух бе човека, съборен в снега.
Пълзеше, пълзеше човека.*

*И каза гората: — Смири се и спри!
Не ще се изтръгнеш от мене.*

*Виж — бързият гълъб е паднал дори
до тебе с крила укротени.*

*Къде ще отидеш с такива нозе,
крилете щом в мен са сковани?*

*И спря се човекът. И гълъбът взе,
и скри го до своите рани.*

*И гълъбът, сбрал топлина от кръвта,
под пазвата трепна полека,*

*удари с криле и натам полетя,
където не стигна човека.*

ДОБРИЯТ УЧЕНИК

Той беше добър ученик.
Най-добрият в класа.

Седеше на първия чин;
до прозореца, вляво,
беше нисък на ръст,
с коса като пламък,
червена и права,
с цяло съзвездие лунички
върху двете страни.

Беше много добър ученик.
Знаеше всеки урок,
отговаряше точно и ясно,
не мълчеше,

когато учителят,
питаше:

прав зад катедрата.

— Кои са царете от Второто българско царство?
— Къде се намират Азорските острови?
— Какво получаваме, когато прибавим
към натрия три молекули сребро?

Той беше добър ученик.
Най-добрият в класа.

Веднъж,
съвсем неочаквано,
влезе един офицер.
Прав зад катедрата,
офицерът посочи
първия чин до прозореца вляво,

и каза:

— Излез на дъската.

Ела.

Говори.

Отговаряй на всички въпроси
подробно и ясно.

Беше в час по мъчение.

От стената

като от черни килии
гледаха Ботев и Левски.

Върху празните чинове
седеше страхът
и подсказваше:

— Кои са ония,
с които си ходил на сбирка?

— Къде се намира
квартирата, дето се срещаше с тях?

— Какво си получил?

— Кому си го дал?

Беше в час по безстрашие.

Тои беше добър ученик.

Най-добрият в класа.

Излезе навън

пред дъската.

Косата му рижва изгря
върху нейното черно небе
с тебеширени облаци.

Лицето му

беше спокойно и ясно
под златните лунички.

Беше много добър ученик.

Най-добрият в класа.

Но нищо не каза.
На всички въпроси
отвърна с мълчание.

Мълчеше,
когато го питаха в класната стая.
Мълчеше,
когато навън го поведоха.
Мълчеше,
когато го туриха прав
до стената на задния двор.
Мълчеше,
когато последен звънец
удариха пушките.

Беше много добър ученик.
Мълча
и получи отличен

в час по безсмъртие.

ЗЕМЯ И НЕБЕ

*Върху земя човек роден е.
Но той на нея е роден
небе да вижда и да стене,
загуби ли го някой ден,
да чува в нежностите къси,
в делата, в болката дошла,
не ударите на кръвта си,
а ударите на крила.*

Върху земя човек роден е.

*Но той на нея се роди
над себе си, непокорени,
да дири винаги звезди,
да ги достига и когато
до тях е стигнал, да скърби,
пак взрян в небето непознато
и смъртоносно може би.*

Върху земя човек роден е.

*Но той роден на нея бе
дори в пръстта, и на колене,
да има пак едно небе,
небе да има и тогава,
когато няма и очи,
сам в себе си да го създава,
когато то се заличи.*

НЕ, НЕ ТРЯБВА

*Не, не трябва да свършат без време
неживелите още неща.*

*Трябва мислите друг да поеме
и брезата да пусне листа,
трябва корабът, влязъл в морето,
да достигне крайбрежни води,
да не спира в окопа шосето,
нероденото да се роди.*

*Не, не трябва напразно да стенат
непокритата къща сама,
хлябът, който едва е наченат,
недошлите в ръцете писма.*

*Трябва залезът сам да се спусне,
трябва грозда да бъде прибран,
недокосната още от устни,
да не съхне девичата длан,
да не зият огнищата неми
и поемите с празни листа.*

*О, не трябва да свършват без време
неживелите още неща.*

ПОЕТ

*Да бъдеш Колумб
всеки миг от живота си.
Да откриваш земи и звезди,
да откриваш пространства и хора.
В сърцето си малко да сложиш
големия свят
и далечните пътища.
Да търсиш
и все недоволен да бъдеш,
да имаш,
но все към неznайни земи
да отплуваш.*

*Колумб остани
до последния миг на живота си.
И смъртта си дори
открий като свят непознат,
като нова земя посрещни я,
неоткрита от теб досега.*

ИЗКУСТВО

*Върху древния камък зелен
малко каменно гущерче има.
То лежи и в горещия ден,
то не бяга и в лютата зима.*

*От столетия спи си така,
сякаш само за миг е заспало.
Бих целунал онази ръка,
що е ваяла малкото тяло.*

*Тя така е поставила там
своя мъничък гущер изваян,
че и грозният камък голям
покрай него останал е траен.*

ХУДОЖНИК

*Той отвори и се спря на прага.
Гледаха го празните стени.
Гледаха го със очи от влага,
от пирони, от пукнатини.*

*Колко гола беше, колко бедна
стаята с мъртвешките очи!
Към стените мълком той погледна
и по тях картини закачи.*

*Закачи по мъртвите пустини
извори и пътища, и бряг,
лесове, небета сини, сини
и слънца, червени като мак.*

*Закачи усмивки и простори,
облаци, деца и светлини,
закачи света и го затвори
в тези грозни четири стени.*

*И стените скривайки с платната
— негови единствени неща, —
той превърна стаята в богата,
в най-богата стая на света.*

КАПИТАНЪТ

Капитанът не спи.
В океана е взрян капитанът.
И реве, и кипи,
и звездите гаси океанът.
Всяка мачта скрипти,
всяка рея звънти като струна
и лети, и лети,
и лети с триста възли тайфуна.
През тропически мрак
води кораба свой капитана —
най-добрият моряк
от Червено море до Хавана.
„Десет градуса. Вест.“
Тишина. И тайфуна го няма.
Над екваторен лес
се люлее луната голяма.
После пада и тя
като орех кокосов отбрулен.
Литват риби ята
и се стрелват зелени акули,
и витлото тъче
в океаните ивица бяла...

Едно малко момче,
отразено, се вглежда в канала.
То навежда глава,
то очи срещу слънцето свива,
то следи как едва
лъкатуши водата ръждива.
И усмихва се то,
и протяга под мостчето длани...
Ах, разбирам защо.

Добър път, добър път, капитане!

ЛЮБОВ

*Къде си ти? Не свети в твойта стая,
но зная, че си тук, че си сама.
Завърнах се. За първи път разкаях.
За първи път оставам у дома.
Не е ли вече късно да остана?
Измъчих те. До смърт те изтерзах.
Какво ти връщам? Нежност разпиляна.
Уста с горчиви бръчки покрай тях.
Какво ти нося? Две ръце, с които
да те докосна ме е срам дори.
Къде си ти? Вдигни лице сърдито.
Възмездие поискай. Удари.
Вратата черна покажи ми с тази
немилвана ръка като платно.
В лицето ми извикай, че ме мразиш
или дори че ти е все едно.
Заслужил съм очите ти студени.
Заслужил съм ги с хиляди вини.
Ти ставаш. Приближаваш се до мене.
Невидима, ти казваш: „Остани.“*

ПРЪСТЕН

*За твойто тихо идване, което
все още в мен отеква като гръм,
за даденото и назад невзето,
за прошката, че с теб съм и не съм,
за думите, понякога спестени,
за ласките, които не спести,
за силата, която вля у мене,
когато беше най-безсилна ти,
за туй, че бе на мое име кръстен
и твоя лош, и твоя хубав час,*

*на твоя малък пръст наместо пръстен
горещите си устни слагам аз.*

ПРИКАЗКА

*Под дъжда, който чука невидим в листата,
двама крачим без път и сами.
Няма вик на дървар, ни пътека позната.
Само тъмният вятър шуми.*

*Вземам тихо ръката ти, хладна и бяла
като гълъб, спасен от дъжда.
Отстрани на косата ти свети изгряла
една малка дъждовна звезда.*

*Стой така, стой така. Нека тя да ни свети.
Нека тя да ни води в леса.
Може би ще намерим вълшебното цвете,
дето прави добри чудеса.*

*Ще му кажем тогава: „Недей ни разделя.
Равнодушни недей ни прави.
Ако искаш, вземи ни и хляб, и постеля,
топлинка само в нас остави!“...*

*Но в косата ти вече звездата не свети.
Мълчаливи вървим из леса.
Ах, къде да намерим вълшебното цвете,
дето прави добри чудеса?*

ДЪРВОТО С ПТИЦИТЕ

Навело
свойта изгоряла стряха,
едно дърво сънуваше листа.
Внезапно
в него паднаха,
запяха
дошлите за ношуване ята.

И то напъни цялото
и стана
огромно върху залеза студен,
то лудо зазвъня
като камбана
над всички минувачи
и над мен.

И всички спряхме
изведнъж,
без сили,
задъхани от работа,
от бяг,
небе голямо над града открили —
и своите лица
открили пак.

СЪВЕТСКА ЗЕМЯ

*Разсъмна се. Изскочи трена
из мрака, сякаш из тунел,
и в миг видях те, озарена
в дима, пердета сини сплел.*

*Към мен, в стъклото на купето,
хвърчаха вятър и искри,
и ниви, свършващи в небето,
и черни в утрото гори,
и път, в чиито коловози
кръвта на изгрева пълзи,
и кротко пушеци колхози
сред хороводи от брези;
прехвъркнаха девойки боси,
един оранжесв камион,
една жена, която носи
ведро по мокрия перон,
заводски зид, звънтящи жици,
войници, късче синева
и в синевата — ято птици...
Ти бе това, ти бе това.
Сурова и обикновена,
величествена и добра,
с гори ми махаше край трена
и гледаше ме с езера,
хвърчеше, идеше насреща
задъхана и без да спреш,
и сякаш в парата гореща
усещах твоя дъх горещ,
и твоите версти извървяни
не чезнеха зад моя трен,
ти идеше, за да останеш,*

побрана цялата у мен.

ПАРИЖ

ПАРИЖКИЯТ ДЪЖД, ВЪЗПЯТ ОТ ЕДНА ШАРМАНКА

*Това е история, стара, стара,
стара като Париж и тя:
един художник по тротоара
рисуваше момиче с цветя.*

*— Сбогом — бе казало то на прощаване. —
Аз си отивам.
Няма вече обич, хляб и платна.
От боите остава ни
само черна боя.
От Париж — само улици, водещи в Сена,
— Остани — бе отвърнал художника. —
От боите имам трите бои на лицето ти.
Златна, синя, червена.
От Париж — цяло небе светлина
и един тротоар,
дето падат едри монети,
щедри монети.*

*Това е история стара, стара,
стара като Париж и тя:
един художник по тротоара
рисуваше момиче с цветя.*

*— Господин Тротоар — тихо каза художника
и коленичи. —
Позволи да рисувам върху твойто голямо платно
едно малко момиче.
Ще го рисувам в синьо, в златно, в червено.
С моите три тебешира.
И за да не му е студено,
когато на теб се намира,*

дове́ди ми па́рижкото слъ́нце да свети
през це́лия ден,
дове́ди покрай мен
ста̀пки, очи и ръ́це,
хвъ́рлящи едри моне́ти,
ще́дри моне́ти.

Това е исто́рия ста́ра, ста́ра,
ста́ра ка́то Па́риж и тя:
е́дин худо́жник по трото́ара
рисува́ше момиче с цве́тя.

Той поста́ви сво́ята ша́пка встра́ни
и ѝ ка́за:
„Про́си!“
После, мно́го внима́телно,
сло́жи на плочи́те златни ко́си,
те́жки и гъ́сти,
после — си́ни очи,
после — ка́зващи сб́огом — уста
и ръ́ка, стисна́ла в сво́ите пръ́сти
цве́тя
с аро́мат на асфа́лт.
— Оста́ни — ка́за той и по́гали е́два
сво́ето русо момиче. —
Ще́ ти купя ле́гло, по-до́бро от това,
и цве́тя, по-краси́ви от тези.
И ко́гато до́вечера
зае́дно с че́рните шле́пове
слъ́нцето слезе
надо́лу по Сена,
ние ще́ бъ́дем бо́гати.
Ние́ ще́ има́ме мно́го моне́ти,
е́дри моне́ти, ще́дри моне́ти.

Това е исто́рия ста́ра, ста́ра,
ста́ра ка́то Па́риж и тя:

един художник по тротоара
рисуваше момиче с цветя.

Падаха сенки на птици, на облаци.
Падаха сенки на хора,
зачеркващи бързо рисунката.
Падаха мъртви листа и кори от банани.

После падна дъждът изведнъж.
Ах, парижкият дъжд!
Шегобиецът дъжд, който весело чука и свети,
червен и лъскав!

Той единствен се спря и започна да пръска
свойте едри монети,
свойте сребърни щедри монети.

— Спри — тихо каза художникът. — Тя ще замине.
„Тя ще замине“ — сърцето му страшно простена.
А момичето тъжно заплака
със сълзи златни, червени и сини
и тръгна към Сена.

Това е история стара, стара,
стара като Париж и тя:
един художник по тротоара
рисуваше момиче с цветя.

ЛОЗИ В МОНМАРТР

Добър вечер, печални лози,
мили селски момичета!
Разкажете ми как сте попаднали тук,
сред Париж, на Монмартр?
Разкажете ми кой ви затвори
в железни огради,
кой ви даде желязна земя
и желязно небе?
Полицаят ли,
вече забравил къде се намира полето,
ви упъти погрешно?
Вий сами ли побягнахте тук, на върха,
да не би да ви смажат в града
тия черни стада,
да не ви изгорят
тия луди слънца,
дето нощем изгряват
и при изгрев залязват?
Или може би гледате вие отгоре
голямата сцена
на театър Париж?

Мили мои рози,
бедни мои сестри от Монмартр!
Где е вашето грозде
и вашето вино сега?
Где е вашата сладостна есен,
натежала от болка и плод?
Ах, пръстта на Монмартр е много горчива
за вас
и за всички, които създават добри плодове!
Ах, Монмартр е вече така уморен,

за да страда и ражда!
Сам под черните покриви
скита Вийон
със сърце като къщите празно
и невидим зад своята маса в кръчмата
тъгува Верлен,
че не може да пише в шума, който иде отвред,
и Лотрек, живописеца,
неполучил поръчка от никой богат чужденец,
хвърля своята мъртва палитра
и унил си отива.

Ах, къде е, къде е
вашето грозде и вашето вино сега,
мои бедни лози от Монмартр?
Ах, къде е добрата ви есен,
голямата, златната есен?
А в България вече е есен.
Утре рано аз тръгвам за там.
Облечете си златните рокли,
мили мои лози,
и елате със мен.
Ще повикам с нас и Вийон, и Верлен, и Лотрек.
Ще повикаме всички и стари, и нови
поети, певци и художници,
ще повикаме всички, които тъгуват затворени
в железни огради,
в желязна земя
и в желязно небе.
Ще пътуваме весело,
озарени от нашето есенно слънце,
голямо и медено,
ще пътуваме
като цяло семейство,
отиващо шумно на празник.
Там, по нас, е сега гроздобер,
голям гроздобер.

Там земята ни ражда грозда̀
като сладки съзвездия,
а сърцата ни — песни.
Утре сутрин аз тръгвам за там.

Мои мили лози,
мои бедни сестри от Монмартр,
елате със мен!
Елате, приятели, с мен!
Париж, септември 1959

ЖЕЛЯЗОТО И НЕЖНОСТТА

ЖЕЛЯЗОТО И НЕЖНОСТТА

Разпънат бях
между желязото и нежността.
Железни хора
идваха при мен и ме съветваха:
— Стани железен.
Постави в очите си две капки от олово.
Превърни езика си в кама.
Протягай не ръце,
а чукове към хората.
Затваряй се като врата на каса.
Издигни железен дом
и постави между стените му
железни птици,
думи
и цветя.
Изстивай,
вкоравявай се,
тежи над всичко покрай теб,
за да си винаги неуязвим.
А аз бях слаб.
Незащитени бяха моите ръце
с окови.
Бях с прозрачни мисли
и нетрайна плът,
изложен винаги на удари,
на ласки,
на грабежи,
на съмнения,
на милост.
Бях така несъвършен,
че преминаваха през мен
слънца и мълнии,

така открит,
че винаги желязото
не можеше да стигне до сърцето ми
освен като куршум.
Бях много слаб.
— Идете си, железни хора — шепнех аз.

Но те не си отиваха.
Те бяха много силни.
Искаха да ме спасят от слабостта ми.
Бавно приближаваха към мен,
улавяха ръцете ми
и нежно ги пречупваха,
с любов ме смазваха
върху гърдите си,
доброжелателно ме тъпчеха
и ме превиваха
под себе си.

А аз се гърчех в техните презръдки,
аз замръзвах от милувките им,
аз крещях.
Болеше ме.
И по лицето ми течаха сълзи.

Не видях кога една сълза,
попаднала на тяхното излъскано желязо,
бе направила
ръжда.

МОЛИТВА КЪМ РЕВОЛЮЦИЯТА

Революцийо,
дево с червен ореол,
Богородице моя,
много те моля —
недей остарява
в мен
и в моите ближни.

Ти,
която милостиво положи
на моето чело
трънен венец от бръчки,
запази мисълта ми от тях,
позволи
да съм толкова жив,
колкото твоите мъртви,
научи ме да чувам
тяхното свято мълчание
в големия шум
на победите,
дай ми техния вик
в тишината
на моите загубени битки.
Смили се,
не снемай от моето рамо
тежкия кръст
на своето знаме.
Ще падна без него.
Кажи ми
как да го нося нагоре
с голяма любов,
без да повалявам онези,

които ме следват,
изгори ръцете ми с него,
ако те го превърнат
в красива одежда за моите ближни,
ослепи ме,
ако виждам в зорите му
своите залези.
Не ме изоставай самотен,
когато всички са с мен
окован
в свободата,
грохнал от мощ.
Революцийо,
майко,
много те моля —
недей остарява в мен
и в моите ближни.
Амин.

КОГАТО ВЛАКЪТ ИДЕШЕ

Вървах в горещите треви на хълма.

*Покрай мен,
насапунисани,
черешите се миеха в небето.*

*Свиреха пчели и ветрове,
а облакът над хълма бавно се люлееше.
Не беше облак,
а перо от птица може би.*

*Задъхан,
влакът идеше отдолу.
Преминаваше,
невидим зад черешите,
и само веселия му сигнал достигаше до мен.*

*Сега стрелочникът излиза пред кантона
с флагче в ръка.*

*Детето маха от прозореца
между латинките.
Една жена дои козата
и замислено се вглежда след вагоните.*

*Но аз вагоните не виждах.
Те отминаха.
След тях остана дим.
И нищо повече.*

*Поникна бавно между белите дървета
черна гъба*

с голяма старомодна шапка.
Смешна гъба.

Тя има
някъде
отровен двойник.
Някъде
в земята никне
нейният отровен двойник.

Покрай мен
черешите побягнаха нагоре.
Виждах черните им скелети
върху небето.
В тях листата тупаха
и гаснеха като сърца.
Последни влакове гърмяха,
натоварени с мълчание.
Прелитаха
покрай увехнали латинки и деца,
покрай кози
със смъртоносни вимета,
покрай ръце и флагчета,
които дават път
към гара Смърт.
Летяха сенките им,
а тревите се изправяха
да ме ухапят.
По лицето ми се блъскаха
и падаха
пчели.

Отровен мед
течеше
по устата ми,
отворена
за вик.

Но вик не идеше.
Бях струйка дим,
роса,
умряла клетка,
върщаща се милион столетия
назад.
Издигах се
и пак се сливах с облака,
от който бях дошъл.
Пак чувах
рев на динозаври.

Ах, пазете се!

Не беше свирката на влака.
Бе сърцето ми.
То викаше от хълма.
Викаше над цялата земя.

Пазете се!

Един прозрачен облак се люлееше
като перо от птица
в чистото небе над мен.

РОМАНСЕРО ЗА ХОСЕ САНЧА

Хосè Санча,
Хосè Санча,
търся те, за да говоря
с тебе,
мили Хосè Санча,
мой приятел и художник,
с тебе,
побелял по гари,
остарял от нови срещи,
двадесет и пет години
обикалял по земята.
Питам те,
защо не можеш
вярно да я нарисуваш?
Питам те,
защо рисуваш в моите тракийски къщи
танцувачки на фламенко и мадони,
Хосè Санча?
Питам те,
защо рисуваш Северно море в червено,
в синьо, в розово, в зелено
и мъжете му рисуваш
с циганска тъга в очите?
Питам те,
защо рисуваш тия бикове край Сена,
тия златни кастанети
по небето на Варшава?
Питам те,
защо рисуваш белите немкини в черно,
с мантията на Кармен,
защо изгряват рози
в хълмовете на гръдта им?

Питам те,
защо рисуваш кипариси и маслини
до брезите на Русия?
Питам те,
защо рисуваш в погледа на дъщеря
ми две големи ноци,
Санча,
два кинжала от Толедо?

Хосè Санча,
Хосè Санча,
ти мълчиш.
Не отговаряш.
Побелял по черни гарги,
остарял от нови срещи,
двадесет и пет години
обикалял по земята,
ти на всяка чужда гара
слизаеш в своята Испания,
ти при всяка нова среща
виждаш своята Испания,
ти рисуваш по земята
само своята Испания.

По очите те целувам.
Хосè Санча,
Хосè Санча.

МОМЧЕ НА СТРЕЛБИЩЕТО

*Мълчаха лъскавите пушки,
а стопанинът
стоеше восъчен до тях.*

*Момчето спря,
надигна се на пръсти
и погледна в шарения мрак.*

*Там нищо не помръдваше.
Там всичко беше мъртво и без глас.
Там имаше заключени врати,
закрили спящата красавица,
безстрашни барабанчици
с ръце,
замръзнали над барабаните,
угаснали жар-птици,
тъжни палми,
негри, паднали край бедните си хижи.
Имаше червени шапчици,
замрели пред вълка,
сирени без море,
певци без песен,
мелници без вятър.*

*Момчето взе една от пушките
и стреля.
Изведнъж
вратите се разтвориха
и спящата красавица излезе.
Полята над палмите жар-птица,
а край хижите си негрите заскачаха
там-там,*

там-там,
там-там.
Сирената се гмурна в синьото море,
вълкът побягна,
мелницата завъртя крилата си
и радостно замахаша шапчица,
спасената Червена шапчица.
Дори стопанинът от восък
се стопи от щастие
и каза по човешки:

Браво!

А певците весело запяха
и засвириха латерни,
и удариха
тържествено,
безстрашно,
гръмко
барабаните си
барабанчиците
в чест на най-добрия на света
войник.

ЖИВ СЪМ

ПОСТЪПВАНЕ В БОЛНИЦАТА

*Мога ли в стая с единствен креват,
докторе, да оживея?
Има ли стая за целия свят?
В нея сложете ме,
в нея!*

СТЕНИ

Трите стени
в моята стая
бяха бели и тихи.
Четвъртата
стенеше нощем:
— Вода!

Тя вика
три нощи подред,
на четвъртата нощ
стана бяла и тиха
като другите.
Бяла,
студена
и няма.

Страшна стена.

ТИШИНА

Сърцето ми поиска тишина.

*Превърнах в морско дъно
тази стая,
в гора от неми сенки
я превърнах,
за да трепти
сърцето ми сред нея
като едно-единствено листо.
Езиците изтръгнах
на вратите,
на стъпките,
на бягащия вятър,
на капките,
на пода,
на звънциите,
осъдих на мълчание устата,
на улиците думата отнех,
за да настъпи пълна тишина.*

*Но няма тишина.
О, няма, няма.
Аз целият
разсечен съм от релси,
пронизан съм
от думи,
от куршуми,
от плугове
и крачки разоран,
в мен удрят чукове
и шепнат устни,
и кораби реват,*

и викат птици,
и пълнят ме
стенания и песни,
по-силни в тази смешна тишина.

О, няма,
няма вече тишина.

Когато сокът
вече стане вино,
той блъска своя съд,
за да излезе,
да бъде пак движение и звук,
и облакът,
когато иде мълком,
набъбва цяло
бялото му виме
от мълнии,
от плясък и криле.

Не, няма тишина.
Къде да бягам
от този шум
и тези гласове?

Сърце,
от теб излизат те,
събрани
във твоята червена раковина,
и аз ги нося в себе си,
и чувам
как те се раждат в мен
и ме разкъсват,
как ме убиват
и ме възкресяват,
как ми отнемат
всяка педя място,

*за да ми върнат
втори път света.*

ЧАСЪТ ЗА ПОСЕТИТЕЛИ

Аз чувам стъпки
като удари на множество сърца.
Безшумно разрушавам белите стени
и казвам на света:
„Добре дошъл!“

Часът за посетители
започва.

В този час
Антон, сондърът от Тюленово,
върви покрай брега.
Не знам дали е променен.
Лицето му под нефта е желязно.
Антон се спира,
пали, с гръб към вятъра, цигара
и гледа Добруджа.
Не дава лесно
черната си кръв
богатата скъперница.

Здравей, Антоне!
Но Антон мълчи.
Под ватенката
шумоли писмото на сина му:
Мили тате,
квартирата е хубава,
две спирки до завода,
Тате, малкият е слабичък
и плаче. Купихме бюфет и одеяло.

Антон обгръща с поглед

цялата земя.
Той слуша ударите на морето о брега,
свистенето на вятъра,
стенанията на желязото и камъка,
плача на своя внук
и мекото клокочене на нефта.

По скулите му свети залезът.

В този час
дърварите се връщат от Медет.
Върху рида
дърветата изпращат слънцето
и то поставя на главите им
зелени ореоли.
Дърварите се спират,
пущат изморените си брадви
на земята
и гледат моя дом.
Но от дома ми не излиза никой.
Приатели,
ще се завърна скоро.

Тогава ще насядаме върху тревата
и аз ще ви разправа новини,
и ще изпием чаша вино,
стоплено в ръцете ни.

В този час
от бялото летище на Иркутск,
като запратен срещу боговете нож,
излита самолет.
Това е моят самолет.
Сега в креслото ми е седнал друг,
ала посоката е същата:
Иркутск — Пекин — Ханой.
С хиляда километра в час

двигателя преодолява времето.
Загубените часове се връщат.
Слънцето,
навлязло в осемнадесет илюминатора
пак ражда осемнадесет слънца.
Човекът в моето кресло
изтръпва като мен.
Невидим,
като семе на глухарче в синевата,
нетраен,
плах
и уязвим,
той става собственик
на часове и паралели.
Под себе си той вижда.
Ангара,
Сибир
й мъртвите очи на Гоби.
Той вижда по на юг
Шанхай,
пазарите в Ухан,
горещото небе над океана,
гдето зрей
банана и тайфуна,
и още по на юг
бамбуковите лесове на Виетнам,
оризищата
и червените хриле на джонките
в големите реки.
Той вижда всичко
и изтръпва като мен
от мощ и от безсилие.

В тоя час
Румяна, дъщеря ми,
се навежда над учебника.
Кръгът от светлина

е паднал над разтворените страници.
Румяно, дъще моя,
виждаш ли прожектора покрай брега на Пчиня?
Виждаш ли железните ботуши
на снарядите,
конете с подивелите зеници?
Моят взвод лежи
и мълчешком умира под прожектора.
Аз още нося по лицето си
последното дихание на Панайот,
художника,
на Лако от Горубляне
и на тръбача.
Във зъбите ми още скърцат
пясък и барут,
очите ми са още ослепени
от онази нощ.
Румяно,
моего момиче,
аз съм там,
залегнал под прожектора
до другите,
не ме ли виждаш?

Дъщеря ми се навеща над учебника,
въздъхва отегчено
и започва да чете.
Кръгът от лампата
е паднал над разтворените страници.
В тоз час Луи Гийом,
учител от Париж и мой приятел,
завършва класните занятия.
Той слага в чантата си
тридесет тетрадки по история.
Той,
както винаги,
ще трябва да ги прочете

и да поправи историческите грешки.

— Довиждане, учителю.

— До утре, госпожа. —

Вратарката се скрива

и Луи поема неизменния си път за в къщи.

Аптеката.

Клошарят върху пейката.

Кръчмата с двете проститутки.

Инвалидът от Алжир.

Витрината на бижутера.

Сляпата гледачка

при метрото за Венсѐн.

Познавам този път.

По него често сме минавали с Луи Гийом.

Но той не може да поправи

грешките по него

като в тетрадка по история.

Приятелю,

защо не пишеш вече?

В този час

един човек ме гледа

като през ключалка.

Не зная името му

и го отминавам.

В този час

по пътя през Родопите

за Барутин

минава камионът на стопанството.

Звената се завръщат

от тютюневите хълмове.

Аз виждам Барие.

Познавам я по розите

върху полата ѝ,

по чантата на звеновод.
Лицето ѝ не знам,
защото някога я срещнах с фередже.

Ай, Барие,
нима момичето,
което срещнах някога,
си ти?

Под строгите очи на Барие
минават мурите, водите и скалите на Доспат.
С кафява от тютюнев клей ръка
тя дръпва ремъка на чантата
и дава на сина си да бозае.

В голямото небе над камиона
свети първата звезда.

В този час
брезичката, която посадих,
поглежда първата звезда
и сигурно си мисли,
че това е капка дъжд,
която все не пада.
В този час
жена ми пуца бялата завеса
на прозореца.
Аз гледам уморената ѝ сянка.
В стиховете даже
отделих на теб
такова малко място,
мила моя.
Лека нощ.

Сестрата влиза
и стените се прибират по местата си.
— Днес никой не дойде при вас.

Часът за посетители завършва.

ИМАМ ВСИЧКО

Всички си отиват.

Аз оставам.

*Аз оставам с този шкаф без книги,
с тези два червени карамфила,
с този бял прозорец срещу мене,
който слага кръстове по пода,
с болничните листове,
където
лудата ми кръв е начертала
върхове и океански бури.*

Всички си отиват.

Аз оставам...

*Аз оставам сам и неподвижен
и под моите трескави клепачи
светят два червени карамфила.*

Никого не викам.

Имам всичко.

*Имам вас,
благословени спомени.*

Вас,

*лица на мъртви и на живи,
вас,
очи на врагове и близки,
вас,
ръце безмилостни и нежни
като острието на камата.*

Имам

разминавания,
срещи,
небеса високи
и падения,
белези по тялото си имам
от целувки
и отровни зъби,
от окови,
скъсани и нови.
Всичко имам.
И лежа спокоен
с мъдростта спокойна на дървото,
сведено наесен от плода си.

О, благословени мои спомени.
Всички си отиват.
Вие стойте.
Останете,
за да оживея,
за да мога
пак да се изправа.

Страшно е,
когато вас ви няма.
Страшен ще е
този шкаф без книги,
тази стая,
този бял прозорец,
който слага черен кръст над мене,
и лицето ми ще бъде страшно,
ако си отидете от него.

Всички си отиват.
Аз оставам.

Стаята е пълна с карамфили.

ЛОВ НА ДЕЛФИНИ

*Защо си припомням
ловът на делфини сега?*

*Внезапно попаднахме ние
на много делфини.
Напълнихме трюма.
Водата достигна до борда,
но корабът пак не побра изобилния лов.*

А искахме всичко да вземем.

*Тогава повлякохме мрежите,
пълни с делфини,
и тръгнахме бавно назад.
Богати се връщахме.
Вятърът беше добър.
Играеше весело мачтата заедно с нас
и ние не виждахме нищо
освен градове,
който ни гледат с очи на смирени жени.*

*Тогава дойде неочаквано бурята.
Корабът спря.
Натезаха големите мрежи.
Богатият лов ни задърпа назад
и страшно ни стана,
че няма да стигнем брега.
— Сечете въжата! — най-последно извика
един.
Той имаше право.
Но мразехме този човек.
Издигнахме брадви.*

Отсякохме пълните мрежи.
Болеше ни много.
Сечехме и плачехме диво,
А право пред нас брегът се издигаше бавно,
пустинен и цял в светлина.

Защо си припомних
ловът на делфини сега?

КРАСОТА

*Толкова те дирих,
че земята
заприлича цялата
на теб.*

*Толкова те исках,
че нарекох
с името ти
всяка моя вещ.*

*Има ли те?
Или те измислих?*

*Може би е по-добре така.
Може би,
измислена от мене,
най за дълго с мене ще си ти,
най-последна
тебе ще намразя,
най-жестоко
ще ме заболи,
ако с друга някоя
случайно
само за минута
те сменя.*

ПРИСЪДА

За да живея,
трябва непрестанно
по нещо да умира в мен самия.

Осъждам ви на смърт
чрез неприязън
приятелства,
в бедата уязвими,
познанства,
край душата ми събрани,
неканени на нейната трапеза.

Осъждам ви на смърт
чрез равнодушие,
измамни
и примамливи желания,
създадени от мен
големи робства
пред малки хора
и пред малки цели.

Осъждам ви на смърт
чрез недоверие,
лъжи,
в които вярвам доверчиво,
слънца от станиол,
които вземам
за истински слънца на хоризонта.

Осъждам ви на смърт,
за да живея.

ЖИВ СЪМ

Нажежено е до бяло
всичко в мен.
Жив съм.
Падам и крещя от болка.
Жив съм.
Не от болестта боли.
Боли ме, че съм повален.

Жив съм.

Като тетива треперя цял.
Жив съм.
Цял горя и в треска викам.
Жив съм.
Не от треската треперя,
а от гняв,
че съм се спрял.

Жив съм.

Хора, спрелите минути ме болят.
Жив съм.
По загубените пътища крещя.
Жив съм.
Хора,
искам рождества,
не искам смърт.

Жив съм.
В мен крещи недороден света.
Жив съм.
Мъртъв ще съм,

ако не крещя от болка,
Жив съм.
Хора,
чуйте диагнозата на болестта:

жив съм.

Издание:

Веселин Ханчев. Стихотворения

Издателство „Български писател“, София, 1979

Редактор: Иванка Тодорова

Техн. редактор: Виолета Кръстева

Коректор: Маргарита Милчева

Художник: Елена Маринчева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.